

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Aktuální otázky právní vědy a praxe II

Vybrané otázky reformy trestního řízení - přípravné řízení

Marek FRYŠTÁK

Katedra trestního práva

Vztah mezi přípravným řízením a hlavním líčením

- do 31. 12. 2001 - přípravné řízení jako těžiště řízení a rozhodování
 - rozsah dokazování v přípravném řízení je v podstatě identický s rozsahem dokazování v hlavním líčení
 - vrácení věci soudem do přípravného řízení z důvodu zjištění závažných vad přípravného řízení nebo proto, že nebyly objasněny základní skutečnosti významné pro rozhodnutí
- od 1. 1. 2002 - hlavní líčení jako těžiště dokazování a rozhodování
 - přípravné řízení má jen „pomocnou roli“
 - vrácení věci soudem do přípravného řízení pro nedostatečná skutková zjištění je podmíněno tím, že došetření v hlavním líčení je spojeno s výraznými obtížemi
 - diferenciací přípravného řízení v závislosti na závažnosti a složitosti projednávaného činu

Zkrácené přípravné řízení

- od 1. 1. 2002
 - trestné činy s horní hranicí trestu odnětí svobody nepřevyšující 3 roky
 - skočení do 2 týdnů ode dne, kdy policejní orgán obdržel trestní oznámení nebo jiný podnět k trestnímu stíhání

- od 1. 1. 2009
 - skončení do dvou 2 týdnů ode dne sdělení podezření podezřelému

- od 1. 1. 2012
 - trestné činy s horní hranicí trestu odnětí svobody nepřevyšující 5 let

- počet projednávaných věcí se značně rozšířil
 - že státní zástupci „neumí“ vykonávat standardní dozor nad zachováváním zákonnosti

- smysl a význam zkráceného přípravného řízení je od 1. 1. 2009 zcela popřen

Standardní přípravné řízení

- objasnění všech základních skutečností důležitých pro posouzení případu, včetně osoby pachatele a následku trestného činu
- jeho cílem je primárně vyhledávání důkazů a nikoli jejich provádění
 - omezení možnosti vyslyšet osoby v procesním postavení svědka - § 164/1 TrŘ
 - neodkladné a neopakovatelné úkony, osoby mladší patnácti let, osoby, o jejichž schopnosti správně a úplně vnímat a zapamatovat nebo reprodukovat jsou pohybnosti, na svědka by mohl být vyvíjen nátlak
- přístup OČTŘ k těmto změnám

Rozšířené přípravné řízení

- dokazování je náročné, formalizované a dlouhé
 - neplatí omezení pro výslech osob v procesním postavení svědka dle § 164/1 TrŘ
- policejní orgán provádí důkazy v rozsahu nezbytném pro podání obžaloby nebo pro jiné rozhodnutí státního zástupce
- po policejním orgánu je požadováno dokazování v pokud možno co nejširším rozsahu
 - velmi často provádí i takové důkazy, které vůbec nejsou nezbytné pro podání obžaloby, ale státní zástupce se jejich provedením snaží vyvarovat případných komplikací, které by mohly vzniknout v hlavním líčení

Reálný stav

- trestní řízení je poměrně komplikované a zdlouhavé
- systém trestní justice není schopen zvládnout některé velmi závažné formy kriminality a potýká se i s kriminalitou běžnou, řada trestných činů zůstává nepotrestána nebo k tomu dojde až se značným zpožděním
- příliš vysoké nároky na formální aspekty dokazování, což znemožňuje usvědčit skutečné pachatele trestných činů
 - účast obhájce při realizaci většiny procesních úkonů
 - státní zástupce usiluje o provedení všech důkazů ještě před podáním obžaloby

Přípravné řízení de lege ferenda

- jen k prověření toho, zda
 - prvotní informace o tom, že byl spáchán trestný čin, je pravdivá
 - k vypátrání osoby důvodně podezřelé z takového činu
 - shromáždění důkazních prostředků použitelných v řízení před soudem k podpoře obžaloby a k tomu, aby státní zástupce mohl unést formální důkazní břemeno
 - dokumentace neodkladných a neopakovatelných úkonů
- přípravné řízení by mělo být rychlé a zbytečně nezatěžovat policejní orgány, které by měly trestnou činnost objasňovat a vyšetřovat skutečně v „terénu“

Superrychlé zkrácené přípravné řízení

- musí být skončeno podáním obžaloby nejpozději do čtyřiceti osmi hodin od omezení osobní svobody podezřelého nebrání-li tomu závažné důvody, např.
 - podezření ze spáchání přečinu nebylo dostatečně prokázáno
 - není možné obžalobu podat proto, že ve věci bude nezbytně třeba provádět další úkony

Zrušení tzv. rozšířeného přípravného řízení

- rozdíl mezi rozšířeným a standardním vyšetřováním je založen pouze na třech odlišnostech
 - lhůty pro skončení rozšířeného vyšetřování - 6 měsíců (§ 170/1 TrŘ)
 - změny právní kvalifikace v jeho rámci - neprodleně vyrozumět obviněného; neplatí pro obhájce (§ 169/2TrŘ)
 - možnosti vyslyšet v něm svědky bez omezení stanoveného v § 164/1 TrŘ (§ 169/1TrŘ)
 - „zneužití“ rozšířeného vyšetřování
- provádění prověřování je v obou případech stejné
- čím bude nahrazeno, pouze jedna forma vyšetřování?

Záznam o zahájení úkonů trestního řízení

- záznam přinesl v praxi spíše řadu polemik a nejasností, což je mimo jiné způsobeno i diskutabilní právní úpravou obsaženou v trestním řádu
- pozitiva
 - jednoznačné určení počátku trestního řízení a podání informace o této skutečnosti státnímu zástupci, který poté začne vykonávat dozor
- negativa
 - uvedení právní kvalifikace v záznamu - nezbytné pro určení věcné a místní příslušnosti
 - stanovení lhůty pro vyhotovení záznamu od okamžiku zjištění skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin

Zahájení přípravného řízení de lege ferenda

- zahájení přípravného (trestního) řízení prvním úkonem vykonaným policejním orgánem a vyzoomění státního zástupce o něm
 - co by mělo být obsahem tohoto vyzoomění
 - v jaké lhůtě by mělo být toto vyzoomění učiněno - hodiny či neprodleně
- obligatorním dozor až od okamžiku zahájení trestního stíhání; jinak fakultativní
 - návrat do stavu před 1. 1. 2002
 - výkon dozoru u skutkově či právně jednoduchých věcí státní zástupce zbytečně zatěžoval

Neodkladné a neopakovatelné úkony

- § 158a TrŘ - soudce není oprávněn přezkoumávat závěr státního zástupce o tom, zda bude prováděný úkon posuzován jako neodkladný nebo neopakovatelný, a nesmí do průběhu prováděného úkonu zasahovat po stránce věcné
- má ale povinnost se jej osobně účastnit
- de lege ferenda
 - soudce by měl být oprávněn přezkoumávat, zda jde o neodkladný či neopakovatelný úkon
 - shledá-li, že se o takový úkon nejedná, odmítne účast na úkonu a důvody sdělí státnímu zástupci, který ho o účast na úkonu požádal

Úřední záznam jako důkaz

- do 31. 12. 2001
 - úřední záznam (o podání vysvětlení) nelze v řízení před soudem použít jako důkaz
- od 1. 1. 2002
 - úřední záznam (o podání vysvětlení) lze ve zjednodušeném řízení před samosoudcem použít jako důkaz
- od 1. 1. 2012
 - úřední záznam (o podání vysvětlení) lze obecně v řízení před soudem použít jako důkaz
- v obou případech nutný souhlas státního zástupce a obžalovaného

- podstatné nedostatky stávající právní úpravy
 - podepisování úředního záznamu
 - úřední záznam operativního charakteru, tzv. kvalifikovaný úřední záznam, poučení
 - odpovědnost za nepravdivé podání vysvětlení
 - trestný čin křivé výpovědi dle § 346/2 TrŘ - vztahuje jen na svědka a nikoliv na osobu podávající vysvětlení
 - přešupek křivé obvinění dle § 47a PřesZ - kdo jako osoba podávající vysvětlení o trestném činu spáchaném jiným před orgánem činným v trestním řízení úmyslně uvede nepravdu o okolnosti, která má podstatný význam pro rozhodnutí nebo takovou okolnost zamlčí

- právo na obhajobu - výkladové stanovisko NSZ č. 1/2005
 - vyžaduje-li policejní orgán po vydání usnesení o zahájení trestního stíhání vysvětlení od fyzických a právnických osob a státních orgánů a jestliže o obsahu vysvětlení sepisuje úřední záznam o podání vysvětlení, obhájce není oprávněn být u tohoto úkonu přítomen
 - § 165/2 TrŘ - obhájce je oprávněn být přítomen při vyšetřovacích úkonech, jejichž výsledek může být v řízení před soudem použit jako důkaz
 - § 158/6 TrŘ - úřední záznam lze za podmínek stanovených zákonem použít v řízení jako důkaz - § 211/6 TrŘ (souhlas státního zástupce a obžalovaného) a § 314d/2 TrŘ (řízení před samosoudcem)
 - vyšetřovacím úkonem, jehož výsledek může být použit v řízení před soudem jako důkaz, se rozumí úkony směřující k dokazování podle hlavy páté trestního řádu, které jsou prováděny policejním orgánem nebo státním zástupcem

Odmítnutí provedení důkazu navrženého procesní stranou

- policejní orgán nemusí odmítnutí provedení důkazu navrženého procesní stranou jakkoliv blíže odůvodňovat
- policejním orgánem jsou jakékoliv návrhy na doplnění dokazování automaticky zamítány a jsou označeny za zcela bezvýznamné
- policejní orgán povinen zjišťovat skutečnosti důležité pro trestní řízení bez ohledu na to, zda svědčí ve prospěch, nebo v neprospěch obviněného - viz tzv. obžalovací úchylka

Lhůty

- lhůty pro skončení přípravného řízení
 - lhůta pro skončení zkráceného přípravného řízení - 2 týdny + 10 dnů prodloužení
 - lhůta pro skončení prověřování - 2 měsíce (samosoudce), 3 (standardní přípravné řízení), 6 měsíců (rozšířené přípravné řízení)
 - lhůta pro skončení vyšetřování - 2 měsíce (samosoudce), 3 měsíce (standardní přípravné řízení), 6 měsíců (rozšířené přípravné řízení)
- možnost odůvodněného prodloužení uvedených lhůt s formálním odůvodněním - mají pak takové lhůty smysl
- lze stanovit lhůty pro skončení dalších stadií trestního řízení, resp. zejména hlavního líčení

Osobní prohlídka

- § 83b/4 TrŘ - je možné bez příkazu nebo souhlasu vykonat osobní prohlídku tehdy, jestliže příkazu nebo souhlasu předem dosáhnout nelze a věc nesnese odkladu...
- není povinnost informovat státního zástupce (srovnej § 83a/3 TrŘ - prohlídka jiných prostor a pozemků - tam uvedená povinnost je)
- není žádný důvod, aby povolovací režim osobní prohlídky byl odlišný od povolovacího režimu prohlídky jiných prostor a pozemků, byť by to znamenalo jeho zpřísnění

Prohlídka těla u transsexuálů

- § 114/1 TrŘ - není-li prohlídka těla prováděna lékařem, může ji provést jen osoba stejného pohlaví
 - důvody etické, psychologické i zdravotnické
 - formalisticky se vychází z pohlaví uvedeného v oficiálních dokumentech
- měla by provést osoba, jejíž pohlaví je stejné, jako je „pohlaví“ osoby, kterou se transsexuál cítí být?
 - zejména v případě, kdy je prokazatelné, že proces anatomické přeměny byl započat, resp. dokončen, ale toto se ještě neodrazilo v oficiálních dokumentech

Vyšetření duševního stavu pachatele před zahájením trestního stíhání

- duševní stav této osoby není zcela v pořádku nebo jde o osobu, která je svému okolí známa psychiatrickými problémy a je v ambulantní péči odborného lékaře - psychiatra
- § 116/1 TrŘ - je možné vyšetřit duševní stav obviněného
 - nezbytnost zahájení trestního stíhání této osoby?
 - je takové zahájení trestního stíhání legitimní?
- možnost provádět vyšetření duševního stavu dle § 116 TrŘ nikoliv pouze u obviněného, ale obecně u osoby, proti které se vede trestní řízení

Závěr?

- zachovat tři stávající formy přípravného řízení, protože z pohledu teorie ani praxe nevidím důvod k žádné změně
- provést změnu právní úpravy tak, jak bylo naznačeno výše
- v trestním řádu výslovně uvést, že těžiště dokazování je v hlavním líčení před soudem, kde je třeba objasnit všechny skutečnosti, které mají význam pro posouzení skutku a rozsahu viny obviněného
- v přípravném řízení by měl být zjištěn skutkový stav věci pouze v rozsahu nezbytném pro podání obžaloby nebo pro jiné rozhodnutí ve věci - viz formální důkazní břemeno státního zástupce

Děkuji za pozornost

Otázky ... ???

doc. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D.

Katedra trestního práva

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Veveří 70, 611 80 Brno

Tel. + 420 549 493 870, Fax. + 420 541 213 162

E-mail: Marek.Frystak@law.muni.cz